

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу

Згари Ірини Костянтинівни

на тему: «**ДЕРЖАВНИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Галузі знань 28-Публічне управління та адміністрування

Спеціальності 281-Публічне управління та адміністрування

Сталий розвиток аграрного сектору є однією з ключових передумов забезпечення соціально-економічної стабільності держави, продовольчої безпеки, збалансованого розвитку сільських територій та збереження природних ресурсів. В умовах глобалізаційних процесів, кліматичних змін, воєнних викликів та післявоєнного відновлення саме аграрна сфера виступає стратегічним елементом національної економіки України, що потребує ефективного, системного та адаптивного державного управління. Євроінтеграційний курс України зумовлює необхідність глибокої модернізації державної аграрної політики, гармонізації національного законодавства та управлінських практик із нормами і стандартами Європейського Союзу, впровадження принципів сталого розвитку, «зеленої» економіки, відповідального використання природних ресурсів та інклюзивного врядування. За таких умов особливої актуальності набуває проблема формування цілісного державного механізму сталого розвитку аграрного сектору, здатного забезпечити узгодженість економічних, соціальних та екологічних цілей розвитку.

Попри наявність окремих інструментів державної підтримки аграрної сфери, сучасна система публічного управління в Україні характеризується фрагментарністю регуляторних рішень, недостатньою координацією між інституціями, обмеженою інтеграцією європейських підходів до сталого розвитку, а також нерівномірністю впровадження інноваційних управлінських практик на національному та регіональному рівнях. Це актуалізує потребу в науковому обґрунтуванні комплексного державного механізму сталого розвитку аграрного сектору з урахуванням євроінтеграційних трансформацій.

У цьому контексті дисертаційна робота «Державний механізм сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції» є своєчасною та відповідає сучасним науковим запитам галузі публічного управління та адміністрування. Обрана проблематика має важливе теоретичне та прикладне значення, оскільки спрямована на поглиблення наукових уявлень про механізми державного регулювання сталого розвитку та вироблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення в умовах європейської інтеграції України.

Оцінка ступеня наукової новизни дисертаційної роботи. Одержані в дисертаційній роботі наукові результати характеризуються належним рівнем наукової новизни та відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на

здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Наукова новизна роботи полягає у комплексному науковому обґрунтуванні державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції, що здійснено з урахуванням викликів воєнного часу, завдань післявоєнного відновлення та секторальної інтеграції України до Європейського Союзу. Автором не лише узагальнено існуючі наукові підходи, а й запропоновано власні концептуальні та методичні рішення, які мають теоретичне і прикладне значення для системи публічного управління аграрним сектором.

До наукових результатів, що мають ознаки новизни, доцільно віднести такі положення.

По-перше, вперше обґрунтовано та систематизовано стратегічні напрями реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції, які охоплюють правову гармонізацію із законодавством ЄС, адаптацію положень Спільної аграрної політики, розвиток фінансових інструментів підтримки, забезпечення якості та безпечності аграрної продукції, впровадження принципів Європейського зеленого курсу, цифровізацію та інноваційний розвиток агропромислового комплексу. Важливою є також встановлена відповідність запропонованих напрямів діючій Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України до 2030 року, що підсилює прикладну цінність дослідження.

По-друге, удосконалено методичні підходи до оцінки сталого розвитку аграрного сектору України та його регіонів шляхом використання системи економічних, соціальних та екологічних показників, а також методу пропорційного рейтингування. Запропонований підхід дозволяє комплексно оцінювати ефективність реалізації концепції сталого розвитку аграрного сектору в умовах євроінтеграції та воєнних викликів, що розширює можливості аналітичного забезпечення управлінських рішень на державному і регіональному рівнях.

По-третє, дістали подальшого розвитку теоретичні положення щодо визначення ключових векторів сталого розвитку аграрного сектору України з урахуванням поєднання загальнодержавної та регіональної аграрної політики, вимог євроінтеграції та потреб економічного відновлення країни. Важливим науковим результатом є систематизація нормативно-правового забезпечення трансформації державної аграрної політики за періодами до та після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Заслуговує на увагу також подальший розвиток підходів до визначення державних напрямів економічної євроінтеграції аграрного сектору України та систематизація інструментів державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору країн Європи та України, що дозволяє обґрунтувати можливості адаптації європейського досвіду до національних умов з урахуванням регіональних особливостей та процесів відновлення територій.

Загалом, подані в дисертації наукові положення є логічно взаємопов'язаними, достатньо аргументованими та такими, що містять

елементи наукової новизни, які розширюють наукові уявлення про механізми державного управління сталим розвитком аграрного сектору України в умовах євроінтеграції та можуть бути використані в практиці публічного управління. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та підходів, які загалом відповідають меті, завданням і предмету дисертаційної роботи та забезпечують отримання обґрунтованих наукових результатів.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання соціально-економічних процесів і механізмів публічного управління аграрним сектором в умовах євроінтеграції. Обраний методичний інструментарій є адекватним складності досліджуваної проблематики та дозволяє комплексно розкрити особливості формування і реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України.

Зокрема, історичний метод доцільно використано при дослідженні нормативно-правового забезпечення трансформації державної аграрної політики України до та після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що дало змогу простежити еволюцію підходів до державного регулювання аграрного сектору та визначити ключові етапи його євроінтеграційної адаптації.

Методи систематизації та узагальнення застосовано при визначенні ключових векторів сталого розвитку аграрного сектору України, узагальненні європейського досвіду державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору, а також при аналізі інструментів державного регулювання сталого розвитку аграрного сектору країн Європи та України, що дозволило сформулювати цілісне бачення можливостей адаптації європейських практик до національних умов.

Методи аналізу і синтезу використано для дослідження державних напрямів економічної євроінтеграції аграрного сектору України, визначення факторів ризику стійкості агропромислового комплексу, а також ідентифікації ключових бар'єрів розвитку аграрного сектору в умовах повномасштабної війни. Застосування зазначених методів сприяло обґрунтуванню стратегічних пріоритетів державної аграрної політики в сучасних умовах.

Порівняльний аналіз доцільно використано при оцінці потенціалу аграрного сектору України за показниками сталого розвитку, а також при аналізі сталого розвитку аграрного сектору регіонів України в умовах євроінтеграції, що дало змогу виявити міжрегіональні диспропорції та визначити напрями підвищення ефективності державного впливу на регіональному рівні.

Застосування системного підходу забезпечило цілісність дослідження та дозволило обґрунтувати стратегічні напрями реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції, з урахуванням взаємозв'язку економічних, соціальних, екологічних та інституційних чинників. Загалом використаний методологічний апарат є

логічно узгодженим, науково обґрунтованим і таким, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка практичного значення результатів дисертаційного дослідження. Отримані у ході дисертаційного дослідження наукові результати та обґрунтовані автором пропозиції доведено до рівня конкретних практичних рекомендацій щодо формування і реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції. Запропоновані напрями та інструменти мають прикладний характер і можуть бути використані у діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування при розробленні стратегічних і програмних документів розвитку аграрного сектору та сільських територій.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що наукові висновки та узагальнення дисертаційної роботи трансформовано у конкретні напрями та механізми, які можуть слугувати методологічною основою для впровадження сучасних підходів публічного адміністрування, а також для імплементації європейських стандартів сталого розвитку в аграрний сектор України. Одержані наукові розробки можуть бути рекомендовані до використання центральними та місцевими органами виконавчої влади з метою вдосконалення державної аграрної політики, розвитку механізмів публічного управління та реалізації реформи державного управління в Україні в умовах євроінтеграції.

Практичну значущість результатів дисертаційного дослідження підтверджено їх упровадженням у діяльність органів місцевого самоврядування. Зокрема, наукові рекомендації щодо визначення стратегічних напрямів реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції використані Нікольською селищною радою Донецької області при розробленні та реалізації Стратегії розвитку Нікольської територіальної громади до 2027 року та Плану заходів на 2024–2027 роки з її реалізації (довідка № 1/03/1286/4-25 від 09.10.2025 р.).

Результати дисертаційного дослідження щодо оцінки ефективності реалізації концепції сталого розвитку аграрного сектору на регіональному рівні, а також визначені автором стратегічні пріоритети державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України використані під час розроблення «Політики управління ризиками» Фонду державного майна України та Державного підприємства «Конярство України». Зазначені напрацювання спрямовані на забезпечення сталого, інклюзивного та інноваційного розвитку аграрного сектору і сільських територій відповідно до правил та стандартів Європейського Союзу (довідка № 2025-5/244 від 14.10.2025 р.). Теоретичні положення та практичні рекомендації, обґрунтовані в дисертаційній роботі, впроваджені в освітній процес кафедри публічного управління та адміністрування Маріупольського державного університету. Зокрема, результати дослідження використовуються під час викладання навчальних дисциплін: «Основи сталого розвитку суспільства», «Євроінтеграція та національна ідентичність» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти), «Місцевий розвиток в умовах глобальних викликів», «Політика сталого

розвитку» (другий (магістерський) рівень вищої освіти). Використання матеріалів дисертаційного дослідження сприяло оновленню змісту освітніх програм та поглибленню теоретико-методологічної бази підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Мету дисертаційного дослідження досягнуто, а поставлені завдання розкрито послідовно й у повному обсязі. Логіка викладу матеріалу є внутрішньо узгодженою, що забезпечує цілісність наукового дослідження та аргументованість отриманих висновків. Стиль викладення матеріалу відповідає вимогам, що висувуються до наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії, характеризується чіткістю формулювань, науковою коректністю та термінологічною виваженістю. Авторка виявляє повне володіння сучасним науковим інструментарієм публічного управління та адміністрування, методами теоретичного аналізу, систематизації й узагальнення наукових підходів, а також навичками застосування отриманих результатів у прикладній площині.

Структура дисертаційної роботи є логічною та обґрунтованою, відповідає меті й завданням дослідження та забезпечує послідовний перехід від теоретико-методологічних положень до аналітичних узагальнень і практичних рекомендацій. Кожен розділ є змістовно завершеним і водночас органічно пов'язаним із загальною концепцією дослідження. Проведений у роботі аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України виконано на високому науковому рівні, що свідчить про ґрунтовну теоретичну підготовку здобувачки, здатність критично осмислювати наукові джерела, нормативно-правову базу та емпіричні дані, а також формулювати аргументовані висновки й науково обґрунтовані пропозиції.

Поряд із високим науково-теоретичним рівнем дисертаційної роботи, системністю підходів та ґрунтовністю отриманих результатів, у роботі виявлено окремі дискусійні положення:

– на стор. 68–69 авторкою детально висвітлено комплекс заходів Європейського Союзу щодо стимулювання розвитку сільського господарства, які поєднують прямі виплати, ринкові механізми управління ризиками та інвестиції у розвиток сільських територій. Такий підхід демонструє системне розуміння політики підтримки аграрного сектору та створює належне підґрунтя для порівняння міжнародного досвіду з українською практикою. Водночас доцільно було б додатково розглянути специфіку адаптації окремих інструментів Спільної аграрної політики до умов українського аграрного ринку, а також окреслити потенційні ризики та обмеження їх упровадження в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення;

– у підрозділі 2.1 наведено ґрунтовний аналіз інноваційного розвитку аграрного сектору України з використанням показників інноваційного індексу, обсягів державного та приватного фінансування науково-дослідних робіт, динаміки валового нагромадження основного капіталу та продуктивності праці. Такий підхід засвідчує системне розуміння

взаємозв'язку між інноваційними процесами, ресурсним забезпеченням і економічними результатами аграрного сектору. Разом із тим доцільно було б більш тісно поєднати наведені статистичні дані з аналізом ефективності конкретних інноваційних програм і державних політик підтримки фермерських господарств, що дозволило б глибше оцінити практичний вплив інноваційного розвитку та порівняти український досвід із європейськими практиками;

– на стор. 136–137 детально проаналізовано комплекс механізмів державної підтримки аграрного сектору України, який охоплює заходи податкового стимулювання, спрощення процедур реєстрації сільськогосподарської техніки, надання спеціалізованих засобів зберігання зерна, а також міжнародну підтримку з боку ЄС і FAO. Запропонований аналіз демонструє системне бачення державної політики у сфері аграрного розвитку з урахуванням фінансових, технічних і регуляторних аспектів. Водночас доцільно було б доповнити дослідження оцінкою ефективності окремих механізмів, зокрема їх впливу на продуктивність фермерських господарств, логістику та експортний потенціал, що дозволило б більш повно оцінити результативність системи підтримки в умовах воєнного стану;

– незважаючи на комплексний характер регіонального аналізу сталого розвитку аграрного сектору України, доцільно було б поглибити обґрунтування впливу воєнних чинників на міжрегіональні відмінності показників сталого розвитку шляхом застосування сценарного або кластерного підходу. Це дозволило б більш чітко диференціювати регіони за рівнем втрат, відновлювального потенціалу та інституційної спроможності;

– запропоновані стратегічні напрями реалізації державного механізму сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції мають системний і концептуально вивірений характер. Разом із тим доцільно було б більш чітко визначити інституційні механізми їх імплементації, зокрема відповідальні органи публічної влади, рівні управління та часові горизонти реалізації, що сприяло б підвищенню практичної реалізованості отриманих результатів у процесі післявоєнного відновлення та секторальної євроінтеграції України.

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Результати дослідження представлені в логічно структурованій, послідовній та науково обґрунтованій формі, що забезпечує цілісне розкриття теми та досягнення поставленої мети. Вони мають наукову новизну та прикладний характер, підтверджені публікаціями у фахових наукових журналах і матеріалах наукових конференцій.

Дисертація за темою «Державний механізм сталого розвитку аграрного сектору України в умовах євроінтеграції» повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, та може бути рекомендована на розгляд спеціалізованої вченої ради щодо присудження наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри публічного
управління та адміністрування
Маріупольського державного університету

О.В. Бражко

Особистий підпис	<i>М. держ. упр., проф. каф. публ. адм.</i>
	<i>О.В. Бражко</i>
Початок загального відділу	<i>Г. Бражко</i>